

การบริหารจัดการเชิงพุทธในยุคดิจิทัล*

BUDDHIST MANAGEMENT IN THE DIGITAL ERA

พระศุภกร ภูมิปัญญา, พระครูปลัดอชิรวังศ์ กุศลจิตโต,
พระมหาไพบ กิตติโสภโณ, ประเสริฐ ธิลา

Phra Supakorn Phumipanyo, Phrakhrupalad Achirawong Kusarachitto,
Phramaha Mai Kitthisopano, Prasert Thilao

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: supakorn.changthom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการองค์กรในบริบทของยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตและกิจกรรมทางสังคมทุกด้าน ผู้เขียนมุ่งเน้นการใช้แนวคิดจากทฤษฎีปาปนิคสูตรในพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญของนักบริหาร ได้แก่ ความมีวิสัยทัศน์ (จักขุมา) ความเชี่ยวชาญในงานเฉพาะด้าน (วิรูโร) และความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (นิสสยสัมปันโน) เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้นำองค์กรให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีจริยธรรม การบริหารจัดการเชิงพุทธในยุคดิจิทัลมิได้เป็นเพียงการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการบริหารงานเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการวางรากฐานการจัดการที่ตั้งอยู่บนหลักคุณธรรม ความจริง และความเป็นธรรม ซึ่งเป็นคุณค่าหลักในพระพุทธศาสนา การดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนหลักธรรมดังกล่าวจะนำไปสู่ความยั่งยืนขององค์กรและการพัฒนาสังคมในภาพรวม บทความยังสะท้อนถึงความจำเป็นที่องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงสถาบันคณะสงฆ์ ต้องปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกดิจิทัล โดยการใช้เทคโนโลยีควบคู่ไปกับการรักษาอัตลักษณ์ ความเป็นมนุษย์ และจริยธรรมในสังคม ดังนั้น แนวคิดการบริหารจัดการเชิงพุทธจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถเสริมสร้างภาวะผู้นำและการจัดการที่มีคุณภาพในยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านอย่างมีดุลยภาพ

คำสำคัญ: การบริหาร; การจัดการเชิงพุทธ; ยุคดิจิทัล

*Received March 20, 2025; Revised April 11, 2025; Accepted April 17, 2025

Abstract

This academic article aims to analyze and propose an approach for integrating Buddhist principles into organizational management within the context of the digital era, where technology plays a vital role in all aspects of life and social activities. The study focuses on applying key teachings from the Dutiyapapanika Sutta in Buddhism, which emphasize essential managerial qualities namely visionary thinking (cakkhuma), specialized expertise (vithuro), and strong interpersonal skills (nissayasampanno) to develop leadership capabilities that enable organizations to respond effectively and ethically to the rapid changes of the digital world. Buddhist management in the digital era is not simply the incorporation of technology into administrative practices; rather, it involves establishing a foundation rooted in morality, truth, and fairness core values in Buddhist thought. Management that is grounded in such principles can foster organizational sustainability and contribute to broader social development. The article further highlights the urgency for both public and private organizations, including monastic institutions, to adapt to the fast-paced changes brought by digital transformation. It underscores the importance of leveraging technology alongside maintaining human values, ethical conduct, and cultural identity. Therefore, Buddhist management presents itself as a viable alternative to conventional paradigms, offering a pathway to cultivate ethical leadership and high-quality governance in a time of profound transition.

Keywords: Management; Buddhist Management; Digital Age

บทนำ

ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว การบริหารจัดการในทุกระดับของสังคมจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันต่อกระแสของโลกดิจิทัล อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางความก้าวหน้าทางวิทยาการ การบริหารจัดการกลับเผชิญกับปัญหาที่ท้าทายมากขึ้น โดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรม และอัตลักษณ์ขององค์กรที่มีแนวโน้มถูกกลืนไปกับวัฒนธรรมของการเร่งรีบและการแข่งขัน ส่งผลให้หลายองค์กรขาดสมดุลระหว่างเป้าหมายเชิงธุรกิจและเป้าหมายด้านความยั่งยืน

การบริหารจัดการเชิงพุทธจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถตอบโจทย์ในยุคดิจิทัลได้ เนื่องจากเน้นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานในการกำหนดทิศทางและพฤติกรรมขององค์กร โดยเฉพาะการเน้นพัฒนาจิตใจ ปัญญา และศีลธรรมของบุคลากร ควบคู่ไปกับการดำเนินกิจกรรมตามพันธกิจขององค์กร หลักการเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงข้อกำหนดทางจริยธรรมเท่านั้น หากแต่ยังเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืนในระยะยาว (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และชาย สัญญาวิวัฒน์, 2550)

ในสถานการณ์ปัจจุบัน มนุษย์ต้องเผชิญกับปัญหามากมายในฐานะที่เป็นสัตว์สังคม ซึ่งอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน ไปจนถึงระดับประเทศ การมีสถาบันสังคมและการบริหารจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดระเบียบสังคมให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและสร้างความเจริญแก่สมาชิกในสังคม (ธงชัย สันติวงษ์, 2543) องค์กรต่าง ๆ เช่น วัด โรงเรียน และสถาบันอื่น ๆ มีหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่สมาชิกและขับเคลื่อนสังคมตามเป้าหมายที่กำหนด

นักวิชาการตะวันตกจำนวนมากเริ่มให้ความสนใจแนวคิดเชิงพุทธ เนื่องจากหลักพุทธธรรมเสนอแนวทางที่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ และมีจุดมุ่งหมายเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ แตกต่างจากแนวคิดการบริหารตะวันตกที่เน้นการแข่งขันและผลกำไรเป็นหลัก (สามเณรพุทธชาติ ช่วยแก้ว, 2567) การผสมผสานหลักธรรมกับแนวคิดการบริหารยุคใหม่จึงเป็นการสร้างมิติใหม่ที่ครอบคลุมทั้งมิติด้านจิตใจและผลสัมฤทธิ์ขององค์กร

เทคโนโลยีดิจิทัลที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของผู้คน ตั้งแต่การศึกษา การทำงาน ไปจนถึงการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่งผลให้รูปแบบการบริหารจัดการจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับพลวัตเหล่านี้ การบริหารจัดการเชิงพุทธจึงควรได้รับการนำมาปรับใช้ใหม่ในรูปแบบที่เหมาะสมกับยุคสมัย โดยไม่ละทิ้งหลักธรรมดั้งเดิม แต่เพิ่มเติมด้วยความเข้าใจในบริบทใหม่ เพื่อให้สามารถรับมือกับปัญหาทางจริยธรรมและสังคมที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้อย่างมีสติ

ความสำคัญของการบริหารจัดการ

นักวิชาการบางท่านมีแนวคิดว่าการบริหารมักใช้ในภาครัฐ ส่วนการจัดการนิยมใช้ในภาคเอกชน อย่างไรก็ตาม เอกสารทางวิชาการส่วนใหญ่ไม่ได้แยกความหมายของทั้งสองคำอย่างชัดเจน และมักใช้แทนกันได้ ทั้งยังเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ทั้งนี้ การบริหารบางครั้งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การบริหารจัดการ ดังนั้น การบริหาร (Administration) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพของ

หน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคมและความก้าวหน้าของวิทยาการต่าง ๆ การบริหารเป็นมรรคที่สำคัญซึ่งนำไปสู่ความก้าวหน้า

การบริหารเป็นลักษณะของการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์การ ซึ่งมีการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ การวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความสามารถของนักบริหารและความเจริญเติบโตของการบริหารชีวิตประจำวันของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัวหรือองค์การใด ล้วนเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ (เนตร์พัฒนา ยาวีราข, 2559) ในขณะเดียวกัน French and Saward ได้นิยามคำว่า Management (การจัดการ) ไว้ใน Dictionary of Management ว่า การจัดการ คือ กระบวนการ กิจกรรม หรือการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้มั่นใจว่ากิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปในแนวทางที่จะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน้าที่ในการสร้างและรักษาภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความพยายามร่วมกันของกลุ่มบุคคล (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2552)

ความสำคัญของการบริหารจัดการเป็นกระบวนการร่วมมือระหว่างผู้บริหารและปฏิบัติงาน เพื่อให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์เดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยผู้บริหารมีหน้าที่ในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อสร้างความร่วมมือในการทำงานอย่างเต็มใจและเต็มความสามารถ พร้อมทั้งการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด กระบวนการนี้ดำเนินไปผ่านขั้นตอนหลัก เช่น การวางแผนงาน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การนำการปฏิบัติงาน (Leading) และการควบคุมงาน (Controlling)

เมื่อพิจารณาโดยสังเขป การบริหารจัดการเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานในทุกระดับเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นในระดับบุคคล องค์กร หรือสังคมโดยรวม อีกทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและความก้าวหน้าให้กับองค์กร ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้เติบโต ในส่วนต่อไป ผู้เขียนจะนำหลักการบริหารจัดการมาประยุกต์ร่วมกับแนวทางและวิถีคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดแนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของการดำเนินชีวิต

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการเป็นกระบวนการที่สำคัญในการทำให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ โดยการบริหารช่วยกำหนดนโยบายและทิศทาง ขณะที่การจัดการมีบทบาทในการนำเอานโยบายไปปฏิบัติ การบริหารจัดการที่ดีช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการใช้ทรัพยากร ส่งเสริมการพัฒนาและความมั่นคงขององค์กร รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

การบริหารจัดการตามแนวทางพระพุทธศาสนา

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาจึงเป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินชีวิต ทั้งในระดับบุคคล หน่วยงาน องค์กร และครอบครัว โดยมุ่งให้พฤติกรรมทั้งทางร่างกายและจิตใจเป็นไปในทิศทางที่ปราศจากความขัดแย้ง แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะไม่ได้กำหนดแนวทางการบริหารในรูปแบบทฤษฎีหรือแนวคิดเช่นในยุคหลังพุทธกาล แต่การบริหารสามารถนำหลักธรรมและคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับกระบวนการบริหารที่เหมาะสม ซึ่งช่วยเสริมสร้างคุณค่าให้กับการบริหารองค์กรและได้รับการยอมรับจากบุคคลภายนอก นอกจากนี้ การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ยังเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหาด้านการบริหาร ซึ่งถือเป็นหัวใจของการบริหารที่มีประสิทธิภาพ (จตุพล ดวงจิตร และประยูร สุยะใจ, 2559)

หลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา ซึ่งปรากฏใน ทุติยปาปนิสสูตร เน้นย้ำถึงความเพียรพยายามในการพัฒนาตนเอง อันเป็นหัวใจของคำสอนทางพระพุทธศาสนา หลักธรรมเหล่านี้ส่งเสริมให้เกิดการเพิ่มพูนปัญญา ความรู้ และความสามารถ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการตนเองได้อย่างเหมาะสม (อง.ติก. 20/459/146)

นักบริหารจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากมีคุณลักษณะสำคัญ ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน ทุติยปาปนิสสูตร ดังนี้

จักขมา หมายถึง มีปัญญามองการณ์ไกล นักบริหารองค์กรต้องมีความสามารถในการวางแผนกลยุทธ์และบริหารทรัพยากรบุคคลอย่างชาญฉลาด คุณลักษณะข้อนี้สอดคล้องกับ Conceptual Skill หรือ ความชำนาญในการคิดเชิงกลยุทธ์

วิจิโร หมายถึง มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน นักบริหารที่มีประสิทธิภาพต้องมีความรู้และทักษะเฉพาะทาง เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ คุณลักษณะข้อนี้ตรงกับ Technical Skill หรือ ความชำนาญด้านเทคนิค

นิสสยสัมปันโน หมายถึง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี นักบริหารที่ดีต้องสามารถสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ดังคำกล่าวที่ว่า นกไม่มีขน คนไม่มีเพื่อน ขึ้นสู่ที่สูงไม่ได้ คุณลักษณะข้อนี้สอดคล้องกับ Human Relation Skill หรือ ความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์

นอกจากนี้ จากการสังเคราะห์ข้อมูลของสรายุทธ อุตม และคณะ (2560) ผู้เขียนสามารถตีความได้ว่า การบริหารจัดการตามแนวทางพระพุทธศาสนาเป็นการดำเนินงานโดยยึดหลักเหตุผล ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม และความเป็นธรรมเป็นหลักสำคัญ ผู้บริหารต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรอบคอบ ศึกษาและทำความเข้าใจในหลักการ กฎ ระเบียบ และแนวทางปฏิบัติอย่างเคร่งครัด รวมถึงตรวจสอบข้อเท็จจริงและเปิดรับความคิดเห็นจากทุกฝ่ายอย่างกว้างขวาง กระทำด้วยความแจ่มแจ้ง โปร่งใส และพิจารณา

อย่างรอบด้านโดยใช้สติปัญญาอย่างเต็มขีดความสามารถ ทั้งนี้ ต้องมีความบริสุทธิ์ใจ มุ่งเน้นความดีงามเป็นหลัก ละเว้นจากการยึดถือตนเองหรือคล้อยตามเสียงข้างมากที่ขัดต่อ ธรรมและความเป็นธรรม พร้อมทั้งยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขของ ส่วนรวม

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการตามแนวทางพระพุทธศาสนามุ่งเน้นการนำหลักธรรม ของพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กร สามารถเสริมสร้างในการพัฒนา ตนเองและเพิ่มพูนปัญญา ความรู้ และความสามารถ เพื่อการบริหารจัดการที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ หลักธรรมในทศสุตยาปณิกสูตรช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะสำคัญให้กับ นักบริหาร ซึ่งสอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในงานบริหาร การบริหารจัดการตามแนวทาง พระพุทธศาสนาเน้นความถูกต้อง ดีงาม และความเป็นธรรม เป็นหลักสำคัญในการตัดสินใจ ในองค์กร

สถานการณ์ยุคดิจิทัลในปัจจุบัน

ผู้เขียนได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและ สถานการณ์ในหัวข้อการศึกษานี้ โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ สถานการณ์ในยุคดิจิทัลดังนี้

เสาวลักษณ์ พันธบุตร (2560) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับยุคสมัยในสังคมดิจิทัลไว้ ในบทความวิชาการอยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัลว่า สังคมในปัจจุบันเป็นยุคดิจิทัล ที่เทคโนโลยีและสื่อมีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิต เทคโนโลยีการสื่อสารช่วยย่อโลก ให้เล็กลง ทำให้การเข้าถึงข้อมูลเป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็ว ส่งผลต่อแนวคิดและ พฤติกรรมของผู้คนตั้งแต่วัยเด็กจนถึงผู้สูงอายุ การเป็นคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัลจำเป็นต้อง ปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคม การพัฒนาความรู้และ ทักษะการคิดวิเคราะห์ข้อมูลจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้สามารถใช้สารสนเทศในการตัดสินใจ ได้อย่างถูกต้องและเท่าทันสถานการณ์ โดยเฉพาะในบริบทของธุรกิจออนไลน์ บริการ สุขภาพ และรูปแบบการศึกษาที่เปลี่ยนไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

การปรับตัวในยุคดิจิทัลไม่ได้หมายถึงเพียงการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนาวิธีคิดที่สร้างสรรค์ การยอมรับความแตกต่างของผู้คนและ วัฒนธรรมที่หลากหลาย ภายใต้แนวคิดที่เปิดกว้างและไม่ยึดติดอยู่กับกรอบเดิมมากเกินไป อย่างไรก็ตาม คนไทยควรดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และภูมิปัญญาของตนเอง ไม่เชื่อหรือ เปลี่ยนแปลงโดยปราศจากเหตุผล การแสดงออกถึงตัวตนควรมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาและต่อยอดให้เกิดประโยชน์ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในสังคมที่เต็มไปด้วยแนวคิดที่แตกต่าง

เป็นปัจจัยสำคัญในการใช้ชีวิตอย่างสร้างสรรค์และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างกลมกลืน การมีพื้นที่ของตนเองในโลกดิจิทัลจึงไม่ใช่เพียงการปรับตัวให้เท่าทัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายสำคัญในการปฏิรูปประเทศ โดยอาศัยดิจิทัลเทคโนโลยีเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนา เพื่อให้ประเทศสามารถปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ดังนั้น ทั้งในแง่ของการเปลี่ยนแปลงคุณค่า ภูมิปัญญา และความรู้สึกทางวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมถูกครอบงำจนถึงขั้นวิกฤติ หากพิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่ง การปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงอยู่ ท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมข้ามชาติที่ไม่อาจยับยั้งได้ การปรับแนวคิดและประยุกต์ใช้วัฒนธรรมภายนอกให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม อาจเป็นแนวทางที่ช่วยรักษาสมดุลระหว่างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงที่มีอาจหลีกเลี่ยง (ประทวน วันนิจ และมนูญ สอนโพนงาม, 2565)

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้ระบบต่าง ๆ ทั่วโลกต้องปรับตัว รูปแบบการทำงานเปลี่ยนแปลงไปสู่การทำงานแบบ Work from Home ผู้คนจึงหันมาใช้อินเทอร์เน็ตมากขึ้น ทั้งเพื่อค้นคว้าข้อมูล การเรียน การทำงาน รวมถึงการติดต่อสื่อสาร จากเดิมที่เป็นการพบปะโดยตรงก็เปลี่ยนไปใช้แพลตฟอร์มออนไลน์มากขึ้น ส่งผลให้บางคนเสพติดมากเกินไปจนหลงลืมตัวตนที่แท้จริง ขาดการยั้งคิด และไม่สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขได้ ดังนั้น การใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพจึงควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักธรรม เพื่อช่วยให้สามารถเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสมและดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัลได้อย่างสมดุลและมีความสุข (สาวิวรรณ จุติโชติ และทิพมาศ เสวตวรโชติ, 2564)

ภายใต้พลวัตทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา วิถีชีวิตของผู้คนได้เปลี่ยนผ่านจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ผ่านเหตุการณ์สำคัญมากมาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวทั้งในรูปแบบดั้งเดิมและแนวทางใหม่ เช่น วิถีชีวิตแบบ New Normal ที่เทคโนโลยีทางไกลและระบบสื่อสารเครือข่ายเข้ามามีบทบาทสำคัญมากขึ้น ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นองค์กรหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมถึงสถาบันคณะสงฆ์ ต่างจำเป็นต้องปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

สรุปได้ว่า การปรับตัวของสังคมในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญส่งผลต่อพฤติกรรมและแนวคิดของผู้คนในทุกช่วงวัย นอกจากการเรียนรู้เทคโนโลยีแล้วยังต้องพัฒนาวิถีชีวิตที่เปิดกว้างและรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้เหมาะสม สถานการณ์โควิด-19 เร่งให้เกิดการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์มากขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาการใช้สื่ออย่างไม่สมดุล ดังนั้น การใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพควรอยู่บนพื้นฐานของ

หลักธรรม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล องค์กรและสถาบันต่าง ๆ จำเป็นต้องปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

การบริหารจัดการเชิงพุทธในยุคดิจิทัล

การบริหารจัดการเชิงพุทธในยุคดิจิทัลเป็นการประยุกต์หลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นแก่นของพระพุทธศาสนา ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อให้การบริหารองค์กรตามแนวทางวิถีพุทธดำเนินไปอย่างเหมาะสมกับยุคสมัย การสร้างสรรค์สังคมที่ติงามและยั่งยืนต่อไปจากที่กล่าวมาข้างต้น พระพุทธศาสนามีบทบาทอย่างมากในการให้แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ หลักคำสอนเหล่านี้ล้วนแต่มีความลึกซึ้งและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวาง หากเราศึกษาและทำความเข้าใจหลักคำสอนเหล่านี้อย่างถ่องแท้ แล้วนำมาตีความและปรับให้เข้ากับบริบทของสังคมปัจจุบัน ก็จะสามารถนำมาเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการบริหารการศึกษาและพัฒนามนุษย์ได้อย่างเหมาะสม โดยจะช่วยให้การศึกษามีความหมายและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ขณะเดียวกัน ยังส่งเสริมให้มนุษย์พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ (พุทธชาติ ช่วยแก้ว, 2567)

ทัศนะเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ว่า การนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ผู้บริหารจำเป็นต้องแสดงบทบาท ดังนี้

1. การเป็นตัวกลางในการเปลี่ยนแปลง (Change agent) หมายถึง ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ล้าสมัยและไม่ถูกต้อง โดยผู้บริหารจะต้องมีความมั่นคงเข้มแข็ง

2. การเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial) หมายถึง ผู้บริหารต้องเป็นผู้ลงทุน มีความคิดสร้างสรรค์ และมีปฏิภาณไหวพริบดี

3. การเป็นผู้ให้คำปรึกษา (Counselor) หมายถึง ผู้บริหารจะต้องเน้นและให้ความสำคัญแก่บุคคล และเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากบุคลากร

เมื่อนำหลักทฤษฎีปาปนิคุตรมาบูรณาการกับการบริหารจัดการเชิงพุทธในยุคดิจิทัล จะพบว่าคุณลักษณะของนักบริหารที่ประสบความสำเร็จสามารถประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารองค์กรได้อย่างเหมาะสม

ด้านจักษุมหา หมายถึง มีปัญญามองการณ์ไกล นักบริหารต้องมีความสามารถในการวางแผนกลยุทธ์และบริหารทรัพยากรบุคคลอย่างชาญฉลาด โดยสามารถคาดการณ์แนวโน้มและการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพื่อนำพาองค์กรให้เติบโตและแข่งขันได้ในยุคดิจิทัล

ด้าน วิรุโรร หมายถึง มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน นักบริหารที่มีประสิทธิภาพต้องมีความรู้และทักษะเฉพาะทาง โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาองค์ความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้สามารถดำเนินงานได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

ด้าน นิสสัยสัมปันโน หมายถึง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี นักบริหารที่ดีต้องสามารถสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและขับเคลื่อนองค์กรให้ก้าวหน้า

การบริหารจัดการเชิงพุทธในยุคดิจิทัลเป็นการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการบริหารองค์กรให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นให้ผู้มีวิสัยทัศน์ ความเชี่ยวชาญ และมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เพื่อสามารถบริหารจัดการได้อย่างสมดุลและนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ หลักพระพุทธศาสนามีแนวทางในการแก้ปัญหาและปรับตัวให้เหมาะสม โดยเน้นการใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีสติ บนพื้นฐานของความเข้าใจและเคารพในตนเองและผู้อื่น ตลอดจนคำนึงถึงหลักเหตุและผลตามความเป็นจริง ซึ่งจะนำไปสู่ปัญญาสร้างสรรค์และการกระทำที่ดีงาม

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการเชิงพุทธในยุคดิจิทัลเป็นแนวทางที่บูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการบริหารองค์กรเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเน้นให้ผู้มีวิสัยทัศน์ ความเชี่ยวชาญ และมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของนักบริหารที่ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะหลักทศพิธราชธรรมที่เน้นการมีปัญญามองการณ์ไกล ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม มีความสมดุลระหว่างความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีกับคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นมนุษย์ อันจะนำไปสู่ความสำเร็จทั้งในระดับบุคคลและองค์กร

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่เรื่อง การบริหารจัดการเชิงพุทธในยุคดิจิทัล ซึ่งแยกเป็น 5 ประเด็นหลัก พร้อมคำอธิบายแบบสรุปแต่ชัดเจน ดังนี้

1. การบริหารจัดการเชิงพุทธสร้างสมดุล → เน้นความสมดุลระหว่างความสำเร็จขององค์กรกับคุณธรรมและความยั่งยืน
2. หลักทศพิธราชธรรมเสริมภาวะผู้นำ → ช่วยพัฒนาผู้นำให้มีวิสัยทัศน์ ความเชี่ยวชาญ และมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
3. การบริหารต้องตั้งอยู่บนคุณธรรม → ต้องดำเนินการด้วยความโปร่งใส รอบคอบ และยึดถือความยุติธรรม

4. การปรับตัวต่อเทคโนโลยีต้องมีสติ → การใช้เทคโนโลยีต้องมีหลักธรรมเป็นแนวทางป้องกันผลกระทบทางจริยธรรม

5. การบูรณาการธรรมะกับการจัดการยุคใหม่ → ทำให้การบริหารทันสมัยแต่ยังคงรากฐานทางจิตใจของมนุษย์

สรุป

การบริหารที่บูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพุทธยาปณิกสูตร เข้ากับบริบทของสังคมเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้เขียนเสนอว่าการบริหารจัดการเชิงพุทธมิใช่เพียงการเพิ่มคุณธรรมให้กับกระบวนการจัดการ แต่คือการตั้งรากฐานขององค์กรบนหลักของความถูกต้อง ความดีงาม และความเป็นธรรม เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำที่มีปัญญามองการณ์ไกล ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้จึงเป็นเสมือนทักษะจำเป็นที่นักบริหารในศตวรรษที่ 21 ควรพัฒนา โดยเฉพาะในยุคที่องค์กรต้องเผชิญกับความท้าทายจากเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีผลต่อพฤติกรรมและโครงสร้างสังคมอย่างลึกซึ้ง บทความยังชี้ให้เห็นถึงความเสี่ยงของการใช้เทคโนโลยีโดยปราศจากสติ เช่น การเสกติดข้อมูล ความเร่งรีบในการตัดสินใจ หรือการลดทอนคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งปัญหาเหล่านี้สามารถลดทอนลงได้หากองค์กรเลือกใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณ โดยอาศัยหลักธรรมเป็นเครื่องกำกับ ในภาพรวม บทความนี้ให้ภาพของการบริหารจัดการที่ไม่เพียงตอบสนองต่อเป้าหมายขององค์กรในเชิงผลลัพธ์เท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับวิถีคิด และจิตวิญญาณของผู้นำที่ต้องสามารถประคับประคององค์กรให้เติบโตอย่างสมดุล ท่ามกลางโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่ง กล่าวได้ว่าการบริหารจัดการเชิงพุทธจึงเป็นอีกหนึ่งคำตอบของการพัฒนาองค์กรและสังคมที่ไม่ทิ้งคุณธรรมไว้ข้างหลัง

เอกสารอ้างอิง

- จตุพล ดวงจิตร์ และประยูร สุยะใจ. (2559). การบูรณาการหลักการบริหารเชิงพุทธในการส่งเสริมการขับเคลื่อนองค์กรชุมชนในกลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง. *วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 5(1), 63-83.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2543). *องค์การและการบริหาร* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราข. (2559). *การจัดการสมัยใหม่: Modern Management* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: ทริปเพิล กรุ๊ป.

- ประดิษฐ์ บอดิจีน. (2538). *กระบวนการบริหารงานของคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดกลุ่มภาคเหนือ* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ประทวน วันนิจ และมนูญ สอนโพนงาม. (2565). วิฤตวัฒนธรรม เปลี่ยนผ่านวิถีชีวิตสังคมไทยในยุคดิจิทัล. *วารสารวามัญองแหรพทุทศาสตรปริทรรศน์*, 9(2), 117-126.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2552). *องค์การและการจัดการและการจัดการเชิงกลยุทธ์*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สรายุทธ อุดม และคณะ. (2560). การวิเคราะห์วิธีการบริหารทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก. *วารสารธตฺพนมปริทรรศน์*, 1(1), 97-110.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และชาย สัญญาวิวัฒน์. (2550). *การบริหารจัดการแนวพุทธ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พุทธชาติ ช่วยแก้ว. (2567). การบริหารจัดการตามแนวพระพุทธศาสนา. *วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม*, 2(3), 58-71.
- สาวิวรรณ จุติโชติ และทิพมาศ เสวตวรโชติ. (2564). การดำเนินชีวิตอย่างไรให้มีความสุขในยุคดิจิทัล. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ*, 1(3), 77-88.
- เสาวลักษณ์ พันธบุตร. (2560). อยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการนวัตกรรมการสื่อสารสังคม*, 5(2), 161-167.